

Af bogens næsten 30 kapitler er de to sidste »Eftermælet« og »Epilog« nok de mest tankevækkende. Her trækkes flere højst interessante linier op til 2. verdenskrig, og der præsteres en række karakteristikkere af slagets hovedpersoner, hvoraf Petain med rette har påkaldt forfatterens særlige opmærksomhed.

Bogens register bør fremhæves, fordi det ikke alene omfatter personer og stednavne men også i et vist omfang militære begreber som f. eks. *attaque à outrance*, *limonage*, rullende spærreild og flammekastere.

Hornes bog kan læses med stort udbytte, hvad enten man anlægger en militær, en litterær eller en historisk vurdering – og bogen har ingenlunde lidt ved den overførelse til dansk, som nu foreligger ved Mogens Boisen. Oberstløjtnant Boisen er forlængst anerkendt som en af vore mest fremragende oversættere – eller rettere »fordanskere«, for i det foreliggende tilfælde er der i hvert fald tale om noget langt værdifuldere end en simpel oversættelse. Som oversætter af militært præget litteratur gør næppe nogen herhjemme Boisen rangen stridig – og hans arbejde er også denne gang som helhed taget i særklasse. Men når dette er sagt, kan det ikke lades unævnt, at Boisen tilsyneladende ved oversættelsen af en række militære udtryk har haft lidt for travlt til at ramme helt præcist. Således oversættes *breech block* til kilemekanisme i stedet for bundskruer, og *flanking galleries* bliver til flankegallerier (rettere flankerings-), hvor det »danske« udtryk *kaponiere* burde være brugt. At gengive *first-aid post* ved infirmeri er vel frit – det betyder forbindeplads. Men eksempler som disse er jo ikke katastrofale – Boisen rammer aldrig helt ved siden af.

Den danske udgave af »*The Price of Glory*« adskiller sig fra den oprindelige på et par punkter. I den danske har man sparet halvdelen af de fotografiske illustrationer, men til gengæld bringes flertallet af dem i et større format, hvad flere vinder ved. Men efter anmelderens opfattelse burde danske læsere ikke være snydt for portrætterne af de fire tyske befalingsmænd, der hver for sig og næsten samtidig »erobrede« fort Douaumont, og de to luftfotografier af fortet før og efter artilleribeskydningen er så talende, at de savnes. Også på et andet felt fremtræder den danske udgave lettere beskåret. I efterskriften – originalens *Reference Notes* – er kun de indledende afsnit medtaget, medens angivelsen af hovedkilderne til de enkelte kapitler er udeladt, hvilket i hvert fald ikke øger bogens værdi som historisk arbejde.

HELGE KLINT

OLAV RISTE: *The Neutral Ally. Norway's Relations with Belligerent Powers in the First World War.* Scandia Books. Oslo, Universitetsforlaget, 1965. 295 s. 18 no. kr.

Nærværende bog er en noget udvidet bearbejdelse af en afhandling, hvorved forfatteren har erhvervet doktorgraden ved Oxford universitet. Undersøgelsens formål er at redegøre for, hvorledes Norge som neutral stat søgte at varetage sine nationale interesser i forhold til Tyskland og Storbritannien samt USA under første verdenskrig. Forfatteren udviser i selve undersøgelsens udformning en rosværdig begrænsningskunst, idet han med klar begrundelse udelader omtale af Norges forhold til andre krigsførende stater og af de indenrigspolitiske forhold. Materialet er fremdraget fra norske ministerialarkiver, tilsvarende tyske,

engelske og amerikanske og suppleret med enkelte privatarkiver, officielle publikationer, trykte brevvexlinger og erindringer samt enkelte norske aviser. En omfattende bibliografi og et udførligt noteapparat gør det endvidere muligt at efterprøve argumentationen.

I en kronologisk ramme giver fremstillingen en indgående beskrivelse og analyse af de problemer, der opstod for den norske regering i løbet af krigen. Indledningskapitlet redegør for neutrale staters status før 1914, som den var nedfældet i en række internationale aftaler. I første del skildres derefter udviklingen 1914–16, hvorefter følger anden del med en skildring af krigens sidste to år. Fremstillingen afsluttes med en konklusion, hvorefter kommer nogle nyttige tillæg med tabeller over Norges udenrigshandel og til sidst noter, bibliografi og register.

Der var for den norske regering ingen tvivl om, at det fordelagtigste ville være at holde sig uden for den stormagtskrig, der udbrød i 1914. Erfaringsmæssigt skulle dette ikke støde på større vanskeligheder, forudsat at denne krig forløb som andre krige. Alle krigsførende parter kunne formentlig se deres fordel ved, at Norge ikke blev krigsførende. Imidlertid forløb denne krig ikke som andre, idet de midler modstanderne bragte i anvendelse over for hinanden var andre og mere omfattende som følge af den skete industrialisering og hele teknologiske udvikling. Fra britisk side udarbejdede man ret tidligt planer for en økonomisk krigsførelse, som også måtte få indflydelse på Storbritanniens opfattelse af neutralitet og neutrale staters status.

Det var en ny situation, som den norske regering stod uden fortilfælde for eller erfaring i. Den økonomiske krigsførelse mod Tyskland indebar, at det var i Storbritanniens interesse med alle til rådighed stående midler at afskære Tyskland fra forsyninger af enhver art. Fra norsk side ville en direkte anerkendelse af denne interesse have været en unneutral handling, men at afvise den helt ville have udsat landet for såvel forsynings- som afsætningsvanskeligheder, som regeringen næppe heller kunne tage ansvaret for. Tyskland indtog i hele dette spørgsmål – i hvert fald for Norges vedkommende – en forstående holdning over for den norske regerings vanskeligheder, formentlig på grund af norske forsyningers ringe reelle betydning for tysk krigsførelse og i erkendelse af den britiske dominans af norsk erhvervsliv. Hvis man betragter udviklingen som et spil mellem Norge, Storbritannien og Tyskland – med de øvrige nordiske stater, USA og Frankrig som statister – bliver det ret hurtigt klart, at Storbritannien og Norge kommer til at stå alene over for hinanden. I dette spørgsmål udgjorde Tyskland ikke nogen egentlig modspiller for Storbritannien, hvad man i London var udmærket klar over. Det er slående, at det var i London – og ikke i Oslo – man overvejede, om en norsk krigsdeltagelse på britisk side ville være en fordel eller ej – vel at mærke for Storbritannien. Sagt direkte havde Storbritannien hele tiden fat i den lange ende af tovet, og den norske regering stod uden mange valgmuligheder. I realiteten og under den økonomiske krigsførelses aspekt blev den norske holdning meget hurtigt i allerhøjeste grad unneutral – til fordel for Storbritannien. At den norske regering udadtil – over for befolkningen og andre regeringer – stædigt fastholdt sin strengt neutrale holdning er både forståeligt og naturligt – og har næppe voldt Storbritannien større kvaler.

Denne udvikling og disse synspunkter fremhæves på baggrund af en detaljeret dokumentation og argumentation bogen igennem. Hvad det kniber mest med er at drage konklusionen. I forfatterens øjne tegnede spørgsmålet om neutralitet eller ikke-neutralitet i løbet af krigen sig som et moralsk spørgsmål, hvor neutralitet blev anset for noget fordægtigt, umoralsk og beregnende i forhold til den store indsats, som de krigsførende – i dette tilfælde naturligvis først og fremmest Storbritannien – ydede for at bekæmpe modstanderne, der var roden til alt ondt i denne verden – også for de neutrale stater. Han synes at overse, at denne opfattelse var en del af den britiske krigspropaganda, som i kraft af denne argumentation ikke blot kunne lægge fysisk, handelsmæssigt, men også moralsk pres på de neutrale stater for at få dem til at gøre, som Storbritannien fandt for godt. Det er formentlig klogt og velovervejede af forfatteren ikke at drage mere vidtgående slutninger udfra sit materiale; men det ville ikke have været urimeligt og ufrugtbart at konfrontere det med andre undersøgelser og deres resultater med hensyn til neutralitet. Her tænkes først og fremmest på Nils Örviks *The Decline of Neutrality 1914–1941* (Oslo, 1953). Hans konklusion – på et ganske andet materiale, der også befinder sig på et andet plan, nemlig det idéhistoriske – er, at neutralitet er blevet umulig, fordi krigen føres mellem ret og uret – og i en sådan konflikt findes intet mellemstandpunkt. Olav Ristes materiale og hans resultater – men ikke hans konklusioner – nuancerer denne opfattelse, idet det samtidig må fremhæves, at det er de krigsførende stormagter og ikke de enkelte små neutrale stater, der afgør, hvem der i en konkret konflikt har ret eller uret.

Under alle omstændigheder er Olav Ristes arbejde – og andre tilsvarende – en uomgængelig forudsætning for en mere grundig viden om neutralitetens forudsætninger, vilkår og erkendte forfald inden for det europæiske internationale undersystem.

OLE KARUP PEDERSEN

CHRISTOPHER LASCH: *The American Liberals and the Russian Revolution*. New York and London, Columbia University Press, 1962. xvi + 290 sider. 6,50 \$.

I de senere år har en række forfattere beskæftiget sig med de idémæssige aspekter af Woodrow Wilsons udenrigspolitik, senest Christopher Lasch i den ovennævnte bog. Dennes formål er at undersøge, hvilke konsekvenser den russiske revolution fik for den idé alle liberale delte: troen på at demokratiet uvægerligt ville gå sin sejrsgang over hele verden. De liberales stilling blev således i den sidste ende et aspekt af deres stilling til krigen selv, og et meget afgørende.

Som noget meget væsentligt, hvormed Lasch har bidraget til forståelsen af den liberale reaktion på krigen, må fremdrages hans påvisning af, at da februarrevolutionen endeligt havde fjernet den værste anstødssten ved Ententen: det autokratiske Rusland, kunne de liberale omsider acceptere, at krigens mål og betingelsen for varig fred måtte være Tysklands demokratisering. Derfor kunne de nu opgive tanken om en »fred uden sejr«, krigen måtte føres igennem til den bitre ende, for at føre demokratiet til sejr.